

Cikkismertetés: Az alacsony jövedelmű csoportok táplálkozásának háttérében álló rejtett tényezők

Article review: Hidden factors underlying dietary intake in low-income groups

Ismerető: Devosa Iván

Ismeretett cikk: Sawyer, A. D., van Lenthe, F., Kamphuis, C. B., Terragni, L., Roos, G., Poelman, M. P., & Stronks, K. (2021). Dynamics of the complex food environment underlying dietary intake in low-income groups: A systems map of associations extracted from a systematic umbrella literature review. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 18(1), 1–21. doi: [10.1186/s12966-021-01164-1](https://doi.org/10.1186/s12966-021-01164-1)

Kulcsszavak: táplálkozás; alacsony jövedelmű csoportok; egyenlőtlenség; élelmiszerkörnyezet; komplex adaptív rendszerek; rendszerdinamika

Keywords: nutrition; low-income groups; inequality; food environment; complex adaptive systems; system dynamic

Beküldve: 2021. 10. 16., doi: [10.24365/ef.v62i4.7453](https://doi.org/10.24365/ef.v62i4.7453)

HÁTTÉR

Az elhízás terén mutatkozó egyenlőtlenségek részben a különböző társadalmi-gazdasági csoportok táplálékbevitelében mutatkozó különbségekre vezethetők vissza. Az alacsony jövedelmű csoportok gazdasági, társadalmi, fizikai és politikai élelmiszerkörnyezetének komplex, adaptív rendszerként való vizsgálata — azaz feltételezve olyan több, egymással összefüggő tényezőből álló rendszert, amelyek nem lineáris hatást gyakorolnak az eredményre — az egyén érzéseinek, valóságérzékelésének figyelembevételével javíthatja a hatékony szakpolitikák és beavatkozások kidolgozásának, valamint értékelésének lehetőségét. A kutatók célja az volt, hogy újszerű ok-okozati hurokábrázolási módszereket dolgozzanak ki és alkalmazzanak annak érdekében, hogy bizonyítékokon alapuló térképet készítsenek a környezeti tényezők azon rendszeréről, amelyek az alacsony jövedelmű csoportok táplálkozását irányítják.

MÓDSZER

Szisztematikus, átfogó elemzéssel vizsgálták a magas / felső-közepes jövedelmű országok alacsony bevételű fiataljainak és felnőttjeinek táplálkozását, továbbá az élelmiszerkörnyezetet

meghatározó tényezőkkel foglalkozó szakirodalmi forrásokat. A meghatározó tényezőkre és ezek közötti összefüggésekre vonatkozó információkat kvantitatív és kvalitatív tanulmányok áttekintésével vizsgálták meg. A meghatározó tényezőket a táplálás és az étkezés meghatározó tényezői (*determinants of nutrition and eating, DONE*) keretrendszer segítségével rendszereztek. Az összefüggéseket ok-okozati hurokdiagramokban foglalták össze, amelyeket később az élelmiszerkörnyezet és a táplálkozás alapjául szolgáló dinamika értelmezésére használtak. Az így elkészült térképet egy szakértői testület vizsgálta felül, majd rendszeralapú elemzéssel azonosították a rendszer paradigmáját, szerkezetét, a visszacsatolási hurkokat és a hatásmechanizmusokat.

EREDMÉNYEK

A 43 áttekintő közleményből, szakértői konszenzussal született eredményeket az alacsony jövedelmű csoportok táplálkozását befolyásoló élelmiszerkörnyezet komplex adaptív rendszerét bemutató ábráján tüntették fel. A rendszert úgy értelmezték, miszerint az a kereslet és kínálat gazdasági paradigmáján belül működik. Az öt alrendszert, mint a „földrajzi elérhetőség”, „háztartási pénzügyek”, „háztartási erőforrások”,

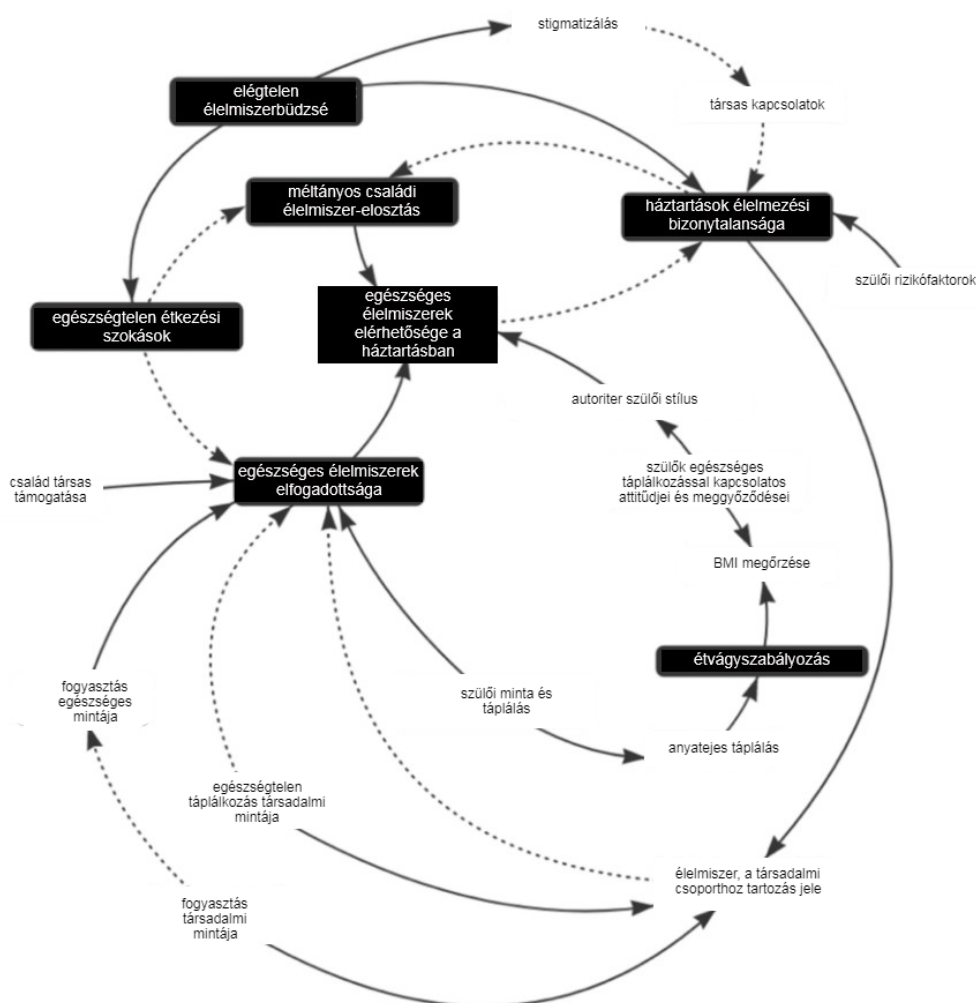
„egyéni hatások”, „társadalmi és kulturális hatások”, hatvan változóból álló ok-okozati hurokdiaagramként ábrázolták, amelyek az egészséges táplálkozást aláásó hatásmechanizmusokat közvetítik. [1.ábra]

KÖVETKEZTETÉSEK

Az eredmények azt mutatják, hogy az alacsony jövedelmű csoportok rossz táplálkozási szokásait egy olyan komplex, adaptív rendszer kialakuló tulajdonságaként lehet bemutatni, amely fenn-

tartja az egészségtelen élelmiszerek hozzáférhetőségét megfizethetőségét és elfogadhatóságát növelő élelmiszerkörnyezetet. Az egészségtelen élelmiszerkörnyezetet előidéző rendszerdinamika átalakítása érdekében egyidejű, változatos és innovatív stratégiákra van szükség a háztartások pénzügyeinek, és az egészséges élelmiszertermelés, -ellátás és -bevitel körüli társadalmilag orientált gyakorlatok hosszabb távú kezelésének elősegítése érdekében. Az ilyen stratégiákat végső soron egy olyan rendszerparadigmának kell támogatnia, amely az egészséget helyezi előtérbe.

1. ábra: Társadalmi és kulturális hatások

Az ábrán lévő szaggatott nyilak negatív összefüggést jeleznek, míg a folytonos nyilak pozitív összefüggést. A fekete doboz egy másik alrendszer, azaz a „kapcsolati” elem jelenlétére utal.

Forrás: saját ábra az eredeti alapján

TANULSÁGOK A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

A hazai szakemberek sem téveszthetik szem elől azt a tényt, hogy a táplálkozási problémák nem csupán egyéni, hanem társadalmi-gazdasági jellegűek is. Ha a probléma kizárólag gazdasági jellegű lenne, azt a háztartások anyagi helyzetének javításával, szociális juttatásokkal enyhíteni tudnánk, a teljes problémakör azonban ennél összetettebb. A 2015 szeptemberében elindított menzareform is emiatt sikerült felemásra: a közoktatási intézményekben kínált egészségesebb élelmiszerek mellé a szülők továbbra is gyakran csomagolnak cukrozott üdítőket, jelentős só- és cukortartalmú ételeket gyermeküknek. A szülőket és gyermekeket célzó prevenciós programoknak éppen ezért legalább annyira szemléletformálónak, mint ismeretátadónak kell lenniük.

Információk a szerzőről:

Devosa Iván, Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, Kecskemét, ivan@devosa.hu